

ภาคีสันนับสนุน

ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง ประเทศมั่นคง

สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้งแห่งชาติ

สานใจ สานพลัง
ภาคีสันนสนับสนุนปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง
ครั้งที่ 1

ภาคีสันนับสนุน

ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง ประเทศมั่นคง

สำนักงานคณะกรรมการ
ศึกษาแห่งชาติ

สานใจ สานพลัง

ภาคีสันนสนับสนุนปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง

ครั้งที่ 1

ประชุมหม่อมไฉง ประเทศพม่า

สานใจ สานพลัง ภาคีสหประชาชาติปฏิรูปสุขภาพเพื่อประชุมหม่อมไฉง ครั้งที่ 1

บรรณาธิการที่ปรึกษา	อำพล จินตาวัฒน์ วณีย์ ปิ่นประทีป คณะทำงานเตรียมการสานพลังขับเคลื่อน การปฏิรูปสุขภาพเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
บรรณาธิการอำนวยการ	วีระศักดิ์ พุทธาศรี
บรรณาธิการ	เตชิต ชาวบางพรหม
กองบรรณาธิการ	ณัฐกา สงวนวงษ์ พรทิพย์ เชื้องาม สุวิชา ทวีสุข
พิมพ์โดย	สำนักสนับสนุนยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง (สยส.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ชั้น 3 อาคารสุขภาพแห่งชาติ ถนนติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โทรศัพท์ 0-2832-9013
พิมพ์ครั้งที่แรก	ธันวาคม พ.ศ. 2561
จำนวนพิมพ์	2,000 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัท ปัยอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด

คำนำ

ตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ แผนการปฏิรูปประเทศ ทั้ง 11 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการเมือง 2. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน 3. ด้านกฎหมาย 4. ด้านกระบวนการยุติธรรม 5. ด้านเศรษฐกิจ 6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7. ด้านสาธารณสุข 8. ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ 9. ด้านสังคม 10. ด้านสังคม และ 11. ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบ

ภาพรวมของแผนการปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน มีประเด็นการขับเคลื่อน การปฏิรูปที่สำคัญซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศและประชาชน ดังนี้

1) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ การส่งเสริมการประกอบอาชีพ และการปรับปรุงกลไกการบริหารราชการแผ่นดิน ผ่านการดำเนินการตามแผนปฏิรูป 4 ด้านหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และสาธารณสุข

2) การพัฒนาเศรษฐกิจ ตั้งแต่ระดับชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ และเชื่อมโยงการผลิตของไทยกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตสำคัญของห่วงโซ่การผลิตในภูมิภาค

3) การสร้างสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง มุ่งเน้นให้คนในชุมชนทุกกลุ่มมีความมั่นคงด้านอาชีพ และรายได้ รวมทั้งมีหลักประกันทางรายได้ในวัยเกษียณที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และได้รับสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสม

4) การฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งเน้นการฟื้นฟูอนุรักษ์ เพื่อสร้างฐานทรัพยากรของประเทศไทยในระยะยาวควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน

5) การสร้างประสิทธิภาพและความโปร่งใสในกระบวนการทำงานภาครัฐ ปฏิรูปหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินผลมาตรการทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับภาพรวมและระดับพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย

6) การพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ปรับปรุงกฎหมายเพื่อสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การดำเนินการตามประเด็นการขับเคลื่อนการปฏิรูปทั้ง 6 มิติข้างต้น จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยในภาพรวม 4 ด้าน ได้แก่ 1) ประเทศไทยมีฐานทรัพยากรรองรับการใช้ประโยชน์อย่างสมดุลในเชิงสังคมและเชิงเศรษฐกิจ 2) ประชาชนมีสวัสดิการของรัฐที่เหมาะสม มีโอกาสในการสร้างอาชีพและได้รับความเป็นธรรมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการยุติธรรม 3) ภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการและการวิจัยพัฒนานวัตกรรมได้รับการยกระดับ รวมทั้งลดอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว และ 4) การบริหารจัดการภาครัฐมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การดำเนินการตามแผนการปฏิรูปทั้ง 11 ด้าน จะก่อให้เกิดประโยชน์ในแต่ละระดับของสังคม คือ ระดับประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น ภาคธุรกิจ ภาครัฐ และประเทศ

ทั้งนี้ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม ได้เขียนแผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม ในประเด็นปฏิรูปที่ 4 ในเรื่อง ระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง กิจกรรมที่ 1 การปฏิรูประบบการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งเชิงพื้นที่ให้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นหน่วยงานหลัก ในการพัฒนากลไกบูรณาการในพื้นที่เกิดการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อการพัฒนาในระดับพื้นที่ให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2561

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปประเทศในประเด็นต่างๆ เกิดการผลักดันและขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ จำเป็นต้องอาศัยกลไกการดำเนินงานระดับพื้นที่ โดยเฉพาะกลไกการทำงานโดยใช้พื้นที่/จังหวัดเป็นฐานหรือศูนย์กลางของการปฏิรูประดับประเทศ และนำหลักการ แนวคิด และรูปแบบของกระบวนการ “สมัชชาสุขภาพ” และ “สมัชชาปฏิรูป” ซึ่งถือเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนานโยบายสาธารณะตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางสังคมที่ให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน และชุมชน ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาครัฐ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างหลากหลายและกว้างขวางบนฐานของปัญญา ความรู้ และความสมานฉันท์ โดยมีการจัดกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มาใช้เพื่อนำไปสู่การมีข้อเสนอเชิงนโยบายให้หน่วยงานภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติหรือนำไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบายสาธารณะสำหรับการปฏิรูปประเทศไทยและการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีในอนาคตต่อไป

การปฏิรูปประเทศด้านสังคมให้เกิดความสงบสุข เป็นธรรม และสร้างโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการบูรณาการให้เกิดการปฏิรูประดับชุมชนฐานราก โดยการส่งเสริม สนับสนุน และให้โอกาสแก่ชุมชนได้ใช้สิทธิและทำหน้าที่ของชุมชนร่วมกับรัฐในการพัฒนาตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การทำให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงจำเป็นต้องเตรียมการสร้างร่วมมือหรือการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประสังคม และภาควิชาการ ตามแนวทางการประชารัฐ เพื่อขับเคลื่อนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนฐานรากและสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง อยู่เย็นเป็นสุข มีศักดิ์ศรี และความเป็นธรรม อันจะนำไปสู่การปฏิรูปประเทศ การสร้างความสมานฉันท์ สันติสุข และความเจริญในชาติบ้านเมืองอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สช. ในฐานะองค์กรหลักที่สนับสนุนการทำงานขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม (Participatory Healthy Public Policy : PHPP) และมีประสบการณ์ในการดำเนินการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ผ่านเครื่องมือในการดำเนินการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม อันได้แก่ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ สมัชชาปฏิรูประดับชาติ สมัชชาระดับพื้นที่และเฉพาะประเด็น จึงได้ดำเนินการจัด “เตรียมการสถานพลังขับเคลื่อนการปฏิรูปสุขภาพะชุมชนเข้มแข็ง” เพื่อประสานงานสนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สถานพลังขับเคลื่อนการปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง เตรียมรองรับการขับเคลื่อนการปฏิรูปชุมชนเข้มแข็งระยะยาว ผ่าน “เวทีสานใจพอร่ม” โดยมีการสรุปการทำงานวิชาการหาภาคีขับเคลื่อนเชิงประเด็นที่สร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งจำนวน 15 ประเด็นดังนี้

1. สังคมสูงวัย
2. สัมมาชีพชุมชน

3. การจัดการทรัพยากรชุมชน
4. คนไทยไม่ทิ้งกัน
5. รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ นำตำบลเข้มแข็ง
6. สวัสดิการชุมชน
7. ปลอดภัย ยุติธรรมทั้งตำบล
8. ออมทรัพย์ในดิน อยู่กินยั่งยืน (ป่าชุมชน)
9. เกษตรอินทรีย์
10. ท้องเที่ยวชุมชน
11. จิตอาสา
12. วัฒนธรรมชุมชน
13. ศาสนธรรม
14. การจัดการขยะ และ สิ่งแวดล้อม
15. การศึกษา ภูมิปัญญาชุมชน

โดยมีกระบวนการ เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ stakeholders กลุ่มคน เครือข่ายที่มีการทำงานอยู่แล้ว ทั้งระดับชาติและระดับพื้นที่ เปิดพื้นที่เรียนรู้ สังเคราะห์งานวิชาการ ระดมความเห็น จากรูปธรรมที่ทำได้จริง เพื่อให้ได้ ข้อเสนอเชิงนโยบายระดับชาติ และระดับพื้นที่ชุมชน ตำบลเพื่อการขับเคลื่อน ปลุกกระแสการปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง

เวที Kick off สานใจ สานพลัง ภาคี สนับสนุนปฏิรูปชุมชนเข้มแข็ง ครั้งที่ 1/2561 และกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง พ.ศ. .... โดยมีกลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมจำนวนกว่า 203 คนจากภาคส่วนต่างๆ ระดมสมองเพื่อพัฒนา ข้อเสนอเชิงนโยบาย สนับสนุนการทำงานปฏิรูปประเทศ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2561 ณ โรงแรมริชมอนด์

สำนักสนับสนุนยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

คำนำ..... ก

ชุมชนเข้มแข็ง หัวใจของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 1

"ชุมชนแอฟริกาอยู่กับมันเป็นเผ่า ก็ใช้ว่า หัวหน้าเผ่าจะเป็นเผด็จการได้" 5

ประสบการณ์ตรง "เนสสัน แมดดา"

ประธาธิบดีไทยชุมชน สร้างผู้นำตามธรรมชาติ..... 6

แหล่งเรียนรู้ในชุมชนต้องสร้างให้เกิดขึ้นอย่างน้อย 5 อย่าง..... 12

8 ยุทธศาสตร์ "เสริมพลัง สร้างชุมชนเข้มแข็ง" 15

สานพลังเสวนา: ภาคีขับเคลื่อนการปฏิรูปสู่ภาวะชุมชนเข้มแข็ง..... 17

"หัวใจของการพัฒนาประเทศอยู่ที่ชุมชนเข้มแข็ง
ชุมชนเข้มแข็งเป็นคำตอบเกือบทุกเรื่อง
เพราะว่าชุมชนเป็นฐานของประเทศ
สร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน
พระเจดีย์สร้างจากยอดไม่สำเร็จ
จะพังสุงๆ เพราะไม่มีฐานรองรับ"

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี
ปาฐกถาพิเศษ "ชุมชนเข้มแข็ง หัวใจของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ"
ณ โรงแรมริชมอนด์ 3 พ.ค. 2561

ชุมชนเข้มแข็ง

หัวใจของยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศ

โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

นมัสการพระคุณเจ้า พี่น้อง ญาติมิตร เพื่อนคนไทย ที่ล้วนมีบทบาท ร่วมกันพัฒนาประเทศไทยจากทุกจังหวัด ทุกภาคส่วน พวกเราทำงานกันมา นานหลายสิบปี มาถึงจุดที่เราสรุปจากประสบการณ์ที่ผ่านมาทั้งหมดได้ว่า “หัวใจของการพัฒนาประเทศอยู่ที่ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งจะเป็น คำตอบเกือบทุกอย่าง เพราะว่าชุมชนเป็นฐานของประเทศ ถ้าชุมชนเข้มแข็ง ทุกด้าน ฐานของประเทศก็จะแข็งแรง เมื่อฐานของประเทศแข็งแรง ก็จะรองรับประเทศให้มั่นคง อย่างที่เราพูดกันมาเป็นเวลาหลายปีว่า สร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน พระเจดีย์สร้างจากยอดไม่สำเร็จ จะพัง ลงๆ เพราะไม่มีฐานรองรับ”

ประเทศพัฒนาแล้วที่ไม่ได้ถือหลักการนี้ กำลังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำขนาดหนัก สหรัฐอเมริกาที่ว่าเจริญ บัดนี้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า 99 ต่อ 1 มาถึงตรงนี้ทุกคนคงเกิดคำถามว่าคืออะไร? “ปรากฏการณ์ 99 ต่อ 1” คือการสร้างชาติพัฒนาประเทศที่ให้ประโยชน์ต่อคนเพียง 1 เปอร์เซ็นต์ ส่วนคนอีก 99 เปอร์เซ็นต์ไม่มีส่วนแบ่งในผลประโยชน์นั้นเลย ขณะนี้ประเทศเหล่านี้ก็ยังไม่รู้ว่าจะแก้ไขอย่างไร? เพราะการพัฒนาที่ไม่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนอย่างเท่าเทียมกัน นำไปสู่สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่แก้ไขได้ยากและปัญหาอื่นๆที่ตามมาอีกมหาศาล

ทำไม? สหรัฐอเมริกา ตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ ทั้งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบประชาธิปไตย ก็เพราะชูแต่ประชาธิปไตยทางการเมือง แต่ขาดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ขาดประชาธิปไตยทางสังคม การสร้างชาติพัฒนาประเทศต้องบูรณาการ สร้างความเชื่อมโยง เปรียบเทียบกับร่างกายของเรามีหัวใจ ปอด ตับ อวัยวะภายในเหล่านี้ ธรรมชาติสร้างให้ทำงานเชื่อมโยง

บูรณาการกัน เกิดความสมดุลในร่างกาย ตรงกันข้าม ถ้าปอดไปทาง หัวใจ
ไปทาง ต่างคนต่างไป ร่างกายก็เจ็บไข้ได้ป่วย

กลับมาที่ประเทศไทย ตัวอย่างที่ชัดเจนของการพัฒนาแบบเอาแต่
ข้างบน คือ “การศึกษา” ถูกหลานคนในชุมชนท้องถิ่นถูกกวาดต้อนด้วย
พ.ร.บ.ประถมศึกษา เข้าเรียนประถม เพื่อต่อมัธยม เป็นบันไดไปเอาใบปริญญา
ในระดับอุดมศึกษา จบแล้วทำอะไรเป็นบ้าง? กลับไปอยู่ในชุมชนก็ไม่ได้
เกิดคำถามว่าเพราะอะไร? คำตอบก็คือ การศึกษามุ่งเอาแต่ข้างบน

“ประเทศไทยที่ผ่านพยายามสร้างพระเจดีย์จากยอด
จึงไม่สำเร็จ อะไรๆ ก็จะมีงอแต่ข้างบน
เศรษฐกิจก็จะเอาแต่ข้างบน แล้วบอกว่าทำข้างบนให้ใหญ่
มันจะได้กระเด็นลงมาข้างล่าง ใช้นิยามว่า "Trickle Down"
หรือ "หยดลง" แล้วสุดท้ายก็ไม่สำเร็จ
นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำอย่างหนัก”

พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ฐานแข็งแรงก็จะรองรับข้างบน ฐานของ
ประเทศคือชุมชน เราจึงกล้าสรุปและบอกว่า หัวใจของการพัฒนา อยู่ที่
“ชุมชนเข้มแข็ง” เราขับเคลื่อนเรื่องนี้กันมากกว่า 40 ปี ตอนนี้มีคนเห็น
ความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” เข้าไปสู่การรับรู้ของผู้คน
ไปสู่ระดับนโยบาย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน (สุวพันธุ์
ตันยวรรณนะ) ก็มาร่วมคิดยุทธศาสตร์ใหญ่สร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นที่มา
การเกิดขึ้นของร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมชุมชน
เข้มแข็ง พ.ศ. .... ซึ่งก่อนเที่ยงวันนี้ (3 พ.ค.2561) ผศ.ดร.วีระศักดิ์ พุทธาศรี

รองเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) จะนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นพวกเราด้วย

ชุมชนเป็นฐานของประเทศ ถ้าฐานแข็งแรงก็จะรองรับประเทศให้มั่นคง เพราะฉะนั้นรัฐบาลชูเรื่อง มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ชูเฉยๆไม่ได้ ถามว่ายุทธศาสตร์คืออะไร? ยุทธศาสตร์ คือ “ชุมชนเข้มแข็ง” ถ้าต้องการให้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

"ชุมชนเข้มแข็ง เป็นหัวใจของการพัฒนาทุกเรื่อง"

เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา และ ประชาธิปไตย 8 เรื่องที่เออี่มานี้ เชื่อมโยงกันไปหมด และจำเป็นต้องเติบโตไปพร้อมกัน การคิดและทำแบบแยกส่วนจะนำไปสู่วิกฤตเสมอ ยกตัวอย่าง การพัฒนาโดยใช้หน่วยงานราชการอย่าง "กรม" เป็นตัวตั้ง หน่วยงานระดับกรมแบ่งหน้าที่กันทำงานเป็นเรื่องๆ อย่างเช่น กรมข้าว กรมดิน กรมน้ำ กรมต้นไม้ ประเทศไทยใช้กรมเป็นตัวตั้ง การพัฒนาก็จะแยกส่วนไม่รู้จักจบสิ้น ปัญหา ก็จะเกิดไม่จบสิ้นเช่นกัน พุดมาถึงตรงนี้ไม่ใช่ว่ากรมไม่มีประโยชน์ เพราะที่ผ่านมา มีงานวิชาการต่างๆ จากกรมทำหน้าที่สนับสนุนชุมชนได้ อย่างดี แต่การคิดกลับหัว เอาชุมชนเป็นตัวตั้ง จะเป็นทางเลือก และชุมชน จะกลายเป็นฐานสำคัญของการพัฒนา เรื่องเหล่านี้อย่างบูรณาการ

“ชุมชนแอฟริกาอยู่กันเป็นเผ่า
ก็เชื่อว่า หัวหน้าเผ่าจะเป็นเผด็จการได้”

ประสบการณ์ตรง “เนลสัน แมนเดลา”

ฐานที่แข็งแกร่งของ “ประชาธิปไตย” คือ การสร้างผู้นำคุณภาพ ประชาธิปไตยชุมชน เป็น ประชาธิปไตยทางตรง เพราะชุมชนมีขนาดเล็ก เอื้อต่อการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม แตกต่างจากระดับประเทศที่มีขนาดใหญ่ ต้องอาศัยประชาธิปไตยทางอ้อม คือ การเลือกตั้ง

ยกตัวอย่างหมู่บ้านหนึ่งมีผู้อยู่อาศัย 500 – 1,000 คน ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ได้กับผู้นำชุมชนโดยตรง ถือเป็น “ประชาธิปไตยชุมชน” เมื่อก่อนนักวิชาการไม่รู้ ก็ว่าตามชาติตะวันตก ไปเรื่อยๆ ประชาธิปไตยมี 2 ระดับ คือ ประชาธิปไตยท้องถิ่น กับ ประชาธิปไตยระดับชาติ แต่พอเวลาผ่านไป เริ่มมีประสบการณ์ ย้อนกลับมาทบทวนและคิดกันจริงๆ ประชาธิปไตยพื้นฐาน คือ “ประชาธิปไตยชุมชน”

ถ้าใครได้อ่านหนังสือของ “เนลสัน แมนเดลา” อดีตประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และนักเคลื่อนไหวคนสำคัญของโลก เนลสัน แมนเดลา เกิดและเติบโตในชุมชน เขาเล่าชีวิตในช่วงนั้นว่า ชุมชนแอฟริกาอยู่กันเป็นเผ่า ไม่ใช่หัวหน้าเผ่าจะเผด็จการได้ หัวหน้าเผ่าจะตัดสินใจอะไรต้องเรียกประชุมคนในเผ่า นี่คือตัวอย่างของ “ประชาธิปไตยชุมชน” ที่มีมาแต่เดิม เมื่อ “ชุมชนเข้มแข็ง” ทุกคนมีส่วนร่วมมันคือ ประชาธิปไตยชุมชน ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากเกิดขึ้นได้ จะเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพสูงมาก เพราะไม่ได้อาศัยการเลือกตั้ง ไม่มีแจกเงิน

"ประชาธิปไตยชุมชน สร้างผู้นำตามธรรมชาติ"

คนเหล่านี้มีคุณสมบัติที่ไม่แน่ใจว่า
จะหาได้จากคนที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งได้หรือไม่

ผู้นำตามธรรมชาติอยู่ที่ไหน? ไม่ต้องมองไกล เพราะพวกเขาอยู่ตามหมู่บ้าน คือ ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำเยาวชน ครู พระ ศิลปิน ประชาชนชาวบ้าน ทั้งหมดนี้ 1 หมู่บ้านมีประมาณ 40-50คน และพวกเขาจะมีคุณสมบัติพิเศษ คือ 1.เห็นแก่ส่วนรวม 2.เป็นคนสุจริต เพราะอะไร เพราะชาวบ้านเขารู้ ทำงานอยู่ด้วยกัน ใครซี้โกง เห็นแก่ตัว เขาไม่เอา 3.มีปัญหา 4.สื่อสารเก่ง เป็นเสมือนลักษณะพื้นฐานของผู้นำอย่างหนึ่ง ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า (The Great Leader is The Great Communicator) 5.เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ด้วยคุณสมบัติ 5 ประการนี้ ผู้นำตามธรรมชาติจึงมีคุณภาพสูงมาก

ลองจินตนาการนี้ภาพตาม 1 หมู่บ้านมีผู้นำตามธรรมชาติอยู่ 40-50 คน และเอาจำนวนหมู่บ้านในประเทศไทยที่มีอยู่ราว 80,000 หมู่บ้าน คุณเข้าไป เราจะได้คนกลุ่มนี้ประมาณ 4 ล้านคน ถ้าชุมชนมีผู้นำที่มีคุณลักษณะอย่างที่ว่า 4 ล้านคน ถือว่า "มหาศาลเลย" ถ้ามอง ข้างบนหาได้หรือไม่? กล่าวตอบเลยว่า "ไม่ได้" ข้อสรุปเรื่องนี้คือ ชุมชนจึงเป็นฐานของผู้นำที่มีคุณภาพ

หนังสือแนะนำอ่านต่อยอดความรู้

หนังสือยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง โดย น.พ.ประเวศ วะสี

"ศีลธรรม ต้องเรียนให้ชุมชน"

ชุมชนคือฐานทางศีลธรรม นิยามของศีลธรรม คือ การมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และ คนกับสิ่งแวดล้อม สังคมข้างบนไม่มีที่อยู่ของศีลธรรม ต่อให้สอนวิชาศีลธรรมเท่าไร ศีลธรรมก็ไม่เกิด เพราะศีลธรรมไม่ใช่วิชา ศีลธรรมคือการปฏิบัติ การอยู่ร่วมกัน ซึ่งก็คือ “ชุมชน” ชุมชนคือวิถีชีวิตที่สมดุล ความสมดุลทำให้ยั่งยืน ชุมชนอยู่มาได้เป็นหมื่นปี แต่มาแตกเพราะอำนาจ 3 อย่าง คือ อำนาจรัฐ อำนาจเงิน และอำนาจความไม่รู้ที่คิดว่ารู้ สิ่งเหล่านี้เป็นอวิชชาที่ทำให้ชุมชน แตก เสื่อม และอาจถึงขั้นสลายไป เคยมีอาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พานักศึกษาไปฟังตัวอยู่ในชุมชนเพื่อเรียนศีลธรรม เพราะเรียนจากข้างบนไม่ได้ แต่ว่าระบบการศึกษาปัจจุบันกลับเอาการเรียนรู้ศีลธรรมออกจากชุมชน ไปอยู่ในวิชาท่องจำ ทั้งที่ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เรื่องนี้

ชุมชนเข้มแข็งเป็นฐานของระบบเศรษฐกิจที่มีภูมิคุ้มกัน

เคยมีโอกาสฟังคำพยากรณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี ภายใน 5 ปี คนจะตกงานมากถึงร้อยละ 73 โดยมีหุ่นยนต์อัตโนมัติ (Automation Robot) ปัญญาประดิษฐ์ เข้ามาแทนที่ นึกถึงสภาพอนาคตอันใกล้ ก็เกิดคำถามว่า คนตกงานจะไปทำอะไร ไม่มีเงินเดือน ไม่มีรายได้ จะลำบากกันแค่ไหน นี่คือการจำเป็นที่ต้องย้อนกลับมาตั้งหลักกันให้มั่น โดยเริ่มที่ “ชุมชน” ถ้าทุกคนมีฐานอยู่ในชุมชน ต่อให้ไปทำอะไรที่ชอบที่อยาก แล้วเกิดอุบัติเหตุพลาดพลั้ง ถูกปลดจากออกจากงาน อย่างน้อยก็ยัง มีบ้านอยู่ มีข้าวกิน ชีวิตก็พอเดินไปต่อได้ เพราะฉะนั้นการออกแบบระบบเศรษฐกิจของโลกด้วยซ้ำ ไม่ใช่แค่ของไทย ควรจะเป็น (Farm Based Community Economic System Plus) หรือ ระบบฐานชุมชนเกษตรกรรมแบบฟาร์มบวก

หมายความว่า คุณจะทำงานอะไรก็ผสมผสานหรือบวกอย่างอื่นไป แต่ว่าฐานเป็นเศรษฐกิจชุมชนแบบ Farm Based คือ สามารถผลิตอาหารได้พอกิน เหลือก็ขายหรือแจก ชุมชนเข้มแข็งจะเป็นฐานของระบบเศรษฐกิจที่มีภูมิคุ้มกัน ถ้าคนทั้งประเทศมีฐานอยู่ที่ชุมชน ตรงนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี และเราก็จะพ้นจากความยากลำบากที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอยู่

ถ้าไม่สร้างชุมชนเป็นฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุ ระบบสุขภาพจะพังคดงอหมดหัว

สถานการณ์กำลังเร่งรัดบีบบังคับจนทุกคนไม่อาจปฏิเสธได้ว่า จำเป็นต้องสร้าง “ชุมชนเข้มแข็งเป็นฐานรองรับสังคมผู้สูงอายุ” สภาพสังคมเมืองในเวลานี้รองรับเรื่องนี้ไม่ได้ เพราะมีค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนที่สูงมาก เคยมีสามีภรรยา คู่หนึ่งอายุ 80 ปี ทั้งคู่ไปอยู่โรงพยาบาล เดือนหนึ่งมีค่าใช้จ่ายหลายแสน อยู่ต่อเนื่องมาตั้ง 4 – 5 ปี เงินทองเก็บไว้เท่าไร หมดเกลี้ยง เป็นตัวอย่างชัดเจนว่า “ระบบสุขภาพปล้นคนหมดเนื้อหมดตัวได้” สภาพเช่นนี้แตกต่างกับชุมชนแห่งหนึ่ง คือ ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลแห่งนี้ดูแลผู้สูงอายุทุกคน สามารถจัดระบบบริการได้ตรงกับความต้องการที่เป็นอยู่ และใช้ความดีเป็นเครดิตกู้เงินจากสถาบันการเงินของชุมชน ส่วนตัวเคยไปเห็นยังเอ่ยปาก ฝากลองช่วยรับผู้สูงอายุในเมืองมาดูแลด้วยได้หรือไม่ เพราะสภาพในเมืองน่าสงสาร ลูกหลานที่ต้องดูแลปู่ย่าตายาย รับภาระหนัก ลำพังจะหาอยู่หากินก็ไม่พอใช้อยู่แล้ว ยังต้องเสียเงินเสียทองตรงนี้อีกจำนวนมาก

นี่คือตัวอย่างของการสร้างชุมชนรองรับสังคมผู้สูงอายุ พอเข้มแข็งแล้วสามารถจัดการดูแลได้หมด ต้นทุนราคาก็ถูกกว่า พุดมาถึงตรงนี้ก็คิดว่าทุกคนเข้าใจเรื่องนี้เป็นอย่างดี คงไม่ต้องลงรายละเอียดถึงสาเหตุและความจำเป็นของชุมชนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งในแง่มุมนี้

แก้ปัญหาหน้าไหนโรงพยาบาล ระบบบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน ไม่ตี "ชุมชน" จะเป็นคำตอบ

ทุกวันนี้เรามีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือ สปสช. เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ถ้าเราไปโรงพยาบาลจะพบว่า คนไข้ลำบากเหลือกำลัง เพราะจำนวนคนใช้บริการแน่นมาก จนล้นโรงพยาบาล แต่เรามีทางเลือกแก้ปัญหาเรื่องนี้ คือ จัดบริการสุขภาพภายในชุมชน ในลักษณะ “ใกล้บ้านใกล้ใจ” กระทรวงสาธารณสุขเคยทดลองทำสร้างให้คนไทยทุกคนมีหมอหรือนักสุขภาพครอบครัว มีพยาบาลที่ดูแลใกล้ชิด ประดุจญาติ โดยใช้หน่วยบริการสุขภาพระดับชุมชน หากสามารถจัดบริการลักษณะนี้ให้เกิดขึ้นได้ทั่วประเทศ จะแก้ปัญหาคนล้นโรงพยาบาลได้ คนไม่จำเป็นต้องเข้าโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ทั้งที่ป่วยเล็กน้อย ราคาและคุณภาพบริการก็จะดีกว่า เข้าหลัก 3 ประการ คือ ทั่วถึง คุณภาพดี มีประสิทธิภาพ

ปลายทาง "ปฏิรูปการศึกษา" จะวกกลับมาเจอ "ชุมชน"

ไม่เพียงเรื่องสุขภาพและคุณภาพชีวิต ชุมชนจะเป็นฐานของการปฏิรูปการศึกษา ตอนนี้กำลังมีภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนแสดงความต้องการพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาอย่างหนัก เช่นเดียวกับงานด้านชุมชน ยังไม่ต้องลงรายละเอียดว่า “ระบบการศึกษา” ของประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาอะไรอยู่ เพราะทุกคนคงทราบเป็นอย่างดี แต่เมื่อขับเคลื่อนไปปลายทางจะวกกลับไปเจอคำตอบ คือ “ชุมชน” เพราะชุมชนจะเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการจัดระบบการศึกษาที่ให้ตรงกับความต้องการใช้ประโยชน์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

8 เรื่องที่หยิบยกขึ้นมา นี้ ประกอบด้วย เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา และ ประชาธิปไตย ล้วนเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” เป็นหัวใจของการพัฒนาทุกเรื่อง ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวทิ้งท้ายในการอธิบายให้เห็นถึงความจำเป็นของสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง”

ถ้าเราใช้ “ตำบล” เป็นยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ

เรามีประมาณ 8,000 ตำบล แต่ละตำบลมีประมาณ 10 หมู่บ้าน หมายความว่า เรามีประมาณ 80,000 หมู่บ้าน ถ้าตั้งเป้าหมายทำให้ทุกตำบลเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” จะเกิดอะไรขึ้น? จะดีแค่ไหน? ถ้า 8,000 ตำบล เป็นชุมชนปลอดภัย แต่จะเป็นได้ต้องมีส่วนแบ่งรายได้ที่เป็นธรรม

ท่านทั้งหลายลองคิดว่า จะดีแค่ไหน? ถ้าทั้ง 8,000 ตำบล ประชาชนตัวเองเป็น “ตำบลปลอดภัย” ไม่มีเหตุจี้ปล้น ฆ่าข่มขืน เด็กจมน้ำ อุบัติเหตุทางถนน นายแพทย์ประจำเขต วัคซีน เล่าต่อว่า เคยเชียร์คุณหมอไอโวจีน บุญศิริคำชัย รองเลขาธิการสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ให้ไปทำเรื่องนี้กับทุกตำบล จากนั้นทำเหมือนกับการกำหนดมาตรฐานรับรองคุณภาพโรงพยาบาล โดยไปช่วยหนุนเสริมเขาให้เกิดขึ้นได้ ตำบลไหนได้รับความไว้วางใจเรื่องความปลอดภัย คนจะอยากไปเที่ยว ไปกางเต็นท์ ส่งผลดีเป็นลูกโซ่ไปถึงระบบเศรษฐกิจในชุมชน

จุดเริ่มต้นของการเป็น “ตำบลปลอดภัย” จำเป็นต้องมีส่วนแบ่งรายได้ที่เป็นธรรม เช่น ถนนตัดผ่านตำบลใดให้ตำบลนั้นดูแล ซ่อมแซม แต่ละตำบลต้องมีช่างฝีมือทุกชนิด ซ่อมถนนได้ สร้างสะพานได้ นอกจากเราจะได้ถนนสภาพดีตลอดเวลา ยังได้ส่วนแบ่ง แทนที่จะไปอยู่กับรายใหญ่อย่าง ช.การช่าง อีตัส ไทย เท่านั้น ตรงนี้เชื่อมโยงไปถึงการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำมหาคาลที่เรา กำลังเผชิญอยู่ เพราะระบบได้ทำหน้าที่กระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

ถ้าเรามีสถาบันการเงินระดับชุมชน สามารถจัดเงินกว่า 100 ล้านบาทต่อตำบล ลองเอา 8,000 ตำบลคุณเข้าไป มันจะเป็นเงินที่ชุมชนจัดการได้เองจำนวนเท่าไร

พระอาจารย์สุบิน มณีโต ทำกองทุนชุมชนมานานมากที่จังหวัดตราด รวมถึงจังหวัดอื่นๆก็ลองทำกันเรื่อยมา กระทั่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือ ธกส. ไปส่งเสริมสถาบันการเงินระดับชุมชนสำเร็จ ประชาชนมีเงินออม มีระบบบริหารจัดการ สร้างเงินหมุนเวียนตำบลละกว่า 100 ล้านบาท สามารถสร้างการเรียนรู้ ส่งเสริมอาชีพ ต่อยอดเป็นสวัสดิการต่างๆ ถือเป็นโอกาสของคนจน เราจำเป็นต้องทำตรงนี้ได้ ทุกตำบลต้องมีสถาบันการเงินของชุมชนที่สามารถจัดการเงินกว่า 100 ล้านบาทให้ได้ พวกเราลองเอา 8,000 คุณเข้าไป มันจะเป็นเงินที่ชุมชนจัดการได้เองจำนวนเท่าไร ธกส. เคยสัญญากับพวกเราว่าจะทำให้ได้ทุกตำบล ดังนั้น ธกส. ต้องมาร่วมเป็นภาคี สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง และรายงานเป็นระยะว่าทำเพิ่มได้เท่าไร เมื่อไหร่จะครบ ส่วนชุมชนก็ต้องพยายามชักชวน ธกส. ไปทำที่ตำบลของตัวเองให้ได้ ช่วยกันให้มีเครื่องมือตัวนี้ขึ้นมา

๕ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ต้องสร้างให้เกิดขึ้นอย่างน้อย 5 อย่าง

1. ทุกตำบลต้องมีห้องสมุด มีคอมพิวเตอร์ สำหรับหาความรู้จากภายนอก
2. ทุกตำบลต้องมีพิพิธภัณฑ์ตำบล เก็บบันทึกประวัติศาสตร์วัฒนธรรม รากเหง้าของชุมชน
3. ทุกตำบลต้องมีศูนย์ศิลปะไว้แสดงผลงาน มีภาพยนตร์คุณภาพดีๆ มาฉาย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ
4. ทุกตำบลต้องมีศูนย์กีฬา
5. ทุกตำบลต้องมีศูนย์เรียนรู้พิเศษ ใครอยากเรียนอะไร สอนอะไร มาใช้พื้นที่ศูนย์แห่งนี้

เมื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ครบทั้ง 5 อย่าง ให้ใช้พื้นที่โดยรอบจัดทำตลาดชุมชน และชักชวนหน่วยงานหรือบริษัทเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านดิจิทัล มาสร้างระบบ “ดิจิทัลชุมชน” เพื่อเสริมพลังให้ชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมที่ลดต้นทุนการผลิต และเป็นสะพานเชื่อมคนและสินค้าชุมชน ออกไปภายนอก

เรามีวัด 37,000 แห่ง ถ้าส่งเสริมให้วัดทำงานร่วมกับชุมชน ไม่เพียง “ชุมชนเข้มแข็ง” จะเป็นการปฏิรูปพุทธศาสนาไปด้วยในตัว

วัดถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน หนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ได้เขียนถึงเรื่อง ท่านเจ้าคุณสุธีร์รัตนบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดสุทธิวราราม และเป็นผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไว้ดีมาก โดยเฉพาะ บทบาทวัดของท่านกับชุมชน ที่เข้าไปช่วยหนุนเสริม สร้างสิ่งแวดล้อมสวยงาม มีศิลปะและจัดการเรียนรู้ในชุมชน ปัจจุบันประเทศไทยมีวัด 37,000 แห่ง ถ้าเราส่งเสริมให้ทุกวันทำงานร่วมกับชุมชนได้ ถือเป็น การปฏิรูปพุทธศาสนาไปในตัว เพราะอุดมคติทางพุทธศาสนา คือ ชุมชน สังฆะแปลว่าชุมชน คือ ชุมชน แห่งการเรียนรู้ ถ้าวัดทำงานกับชุมชนจะเป็นเรื่องใหญ่มาก ตรงนี้พระผู้ใหญ่ ท่านก็เอาด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ สามารถทำแม่ปิ้ง หรือ แผนที่แสดงผลว่า วัดทั้งหมดกำลังทำอะไรอยู่ เมื่อมีข้อมูลตรงนี้เป็นต้นทุน เราต้องคิดต่อว่า จะไปส่งเสริมพระท่านต่ออย่างไร เพื่อให้เกิดเครือข่าย “วัดและชุมชนเข้มแข็ง”

สร้างเครือข่ายสถาปนิกชุมชน ปรับภูมิทัศน์ชุมชนครั้งใหญ่

การปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนให้สวยงามน่าอยู่ ถือเป็นเรื่องที่มีมองข้ามไม่ได้ รัฐบาลต้องมีบทบาทช่วยในเรื่องนี้ เชิญสถาปนิกทั่วประเทศมารวมตัวกัน สร้างเครือข่ายสถาปนิกชุมชน ช่วยปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน แบบเห็นแล้วมีความสุข อยากรู้อยากเห็น เมื่อประกอบกับของดีชุมชน ขนมดี อาหารอร่อย มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จะส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชุมชน เกิดการกระจายรายได้

8 ยุทธศาสตร์ "เสริมพลัง สร้างชุมชนเข้มแข็ง"

โล่เรียงความสำคัญของชุมชนเข้มแข็งมาถึงตรงนี้ มีประเด็นใหญ่ที่เราควรจะนำมาสู่การประชุมภาคีเครือข่ายครั้งนี้และต่อไป คือ หัวใจสำคัญของการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง สุดท้ายนี้อยากฝากแนวทางต่างๆเหล่านี้ไว้ให้ทุกคนติดต่อ

1. การสื่อสาร ศักยภาพเรื่องนี้จะสร้างคุณค่าให้กับ “ชุมชนเข้มแข็ง” ต้องมีคนทำงานเรื่องนี้อย่างเป็นมียุทธศาสตร์ ใช้สื่อทุกรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย งานศิลปะทุกชนิด ละคร ภาพยนตร์ หรือวรรณกรรม เพราะวิชาการมันสื่อสารได้ไม่ค่อยดี ต่างกับวรรณกรรมและหนังสือๆที่จะทำให้เรื่องของชุมชนไปได้ไกล สร้างความเข้าใจกับคนได้มาก

2. แม้ปั้งชุมชนเข้มแข็ง แผนที่ฉบับนี้จะช่วยในการขับเคลื่อนได้อย่างมาก ทำให้ละเอียดทั้งประเทศว่า 8,000ตำบล 80,000 หมู่บ้าน มีชุมชนท้องถิ่นที่ไหนเข้มแข็ง และเข้มแข็งเรื่องอะไร ย้อนหลังไป10ปี เคยมีรัฐบาลออสเตรเลียมาช่วย แต่ล้มหายตายจากไปแล้ว มาถึงวันนี้ ใครจะทำ? ราชการทำไม่ได้ เพราะเปลี่ยนตัวคนทำงานบ่อย คงต้องเป็นสถาบันวิชาการที่ทำงานต่อเนื่อง อย่างเช่นมหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐฯ มีสถาบันวิจัยทางสังคมที่มีชื่อเสียงมาก มีข้อมูลทางสังคมของอเมริกาทั้งหมด

3. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ตอนนี้มีกฎหมายหลายร้อยฉบับตั้งอำนาจไว้ส่วนกลาง อาจารย์บรรศักดิ์ อูวรรณโณ ใช้คำว่า ต้อง “กียอดิน” กฎหมายพวกนี้

4. สถาบันพัฒนานักจัดการองค์กรชุมชน Community Organizing Development Institute หรือ CODI ประเทศแคนาดาเมืองคอร์ชอนี่ ลองปรึกษากันว่าควรจะมีเกิดขึ้นหรือไม่ เพราะถ้าเรามีชุมชนเข้มแข็ง 8,000 ตำบล 80,000 หมู่บ้าน จำเป็นต้องมีนักจัดการเก่งๆ

5. 1 มหาวิทยาลัย 1 จังหวัด รัฐบาลต้องทำเป็นนโยบาย เรามีมหาวิทยาลัยกว่า 100 แห่ง ต้องจับคู่กันว่า มหาวิทยาลัยใดจะทำงานกับจังหวัดใด แล้วต้องลงไปทำงานจริงๆ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของจังหวัดทุกด้าน โดยเฉพาะศักยภาพการผลิตของชุมชน

6. ยกเลิกการเรียนแบบท่องจำ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในชุมชน สร้างจิตวิญญาณอาสาสมัครให้เต็มประเทศ เรื่องนี้ยังไม่มีรัฐบาลใดคิด แต่จำเป็นต้องทำเป็นนโยบาย

7. ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง รัฐบาลต้องประกาศนโยบายชุมชนเข้มแข็ง มียุทธศาสตร์ชัดเจน อาจมาในรูปแบบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ที่กำลังอยู่ระหว่างยกร่างขึ้น ส่วนนี้ต้องช่วยกันดู

8. ภาคีเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ควรมีทุกจังหวัดสร้างให้เต็มประเทศ ทำงานให้เชื่อมโยงกัน

“ความเหลื่อมล้ำ
สร้างปัญหามหาศาล
ไทยกำลังตกจากประเทศที่มี
ความเหลื่อมล้ำอันดับ 11 กลายเป็น
อันดับ 3 ของโลก ผมไม่เชื่อว่า
การแก้ปัญหาทำได้จากส่วนกลางได้”

เอ็นนู ซื่อสุวรรณ

ประธานคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

สานพลังเสวนา: ภาคีขับเคลื่อนการปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง

“**พวกเราที่มาหม้อยู่ที่นี้มีหัวใจเดียวกัน
คือ เชื่อมันเรื่องของชุมชน**”

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ

ประธานคณะกรรมการกรรมาธิการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ
ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

เปิดเวทีเสวนาภาคีขับเคลื่อนการปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง ด้วยประโยชน์ หลังคุณอรอนงค์ ปัญญาวงศ์ ผู้ดำเนินรายการแนะนำผู้ร่วมเสวนา 4 ท่าน ประกอบด้วย คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ กรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคมและอดีตเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ คุณโชคชัย แก้วป่อง รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน และคุณสมชาติ ภาระสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันองค์กรชุมชน หรือพอช. พร้อมเปิดฉากด้วยคำถามที่สำคัญที่สุดว่า เราจะช่วยกันสนับสนุนและผลักดันให้ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร ยุทธศาสตร์สำคัญมีอะไรบ้าง ขอเริ่มต้นเวทีนี้ด้วยคุณเอ็นนู

“ความเหลื่อมล้ำสร้างปัญหามหากาฬ ไทยกำลังตกจากประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำอันดับ 11 กลายเป็นอันดับ 3 ของโลก ผมไม่เชื่อว่าการแก้ปัญหาทำจากส่วนกลางได้”

“พวกเราที่มานั่งอยู่ที่นี่มีหัวใจเดียวกัน คือ เชื่อมั่นเรื่องของชุมชน” ตรงตามทีอาจารย์ประเวศพูดว่า เราผลักดันเรื่องชุมชนมากกว่า 30-40 ปี เริ่มแรกคนสนใจน้อยมาก แต่ตอนนี้ตรงกันข้าม โดยเฉพาะคนทำงานในชุมชน อย่างพวกเรา รัฐบาลก็พยายามผลักดันเรื่องนี้ โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมา อย่างน้อย 2 ชุดใหญ่ คือ คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ มีทั้งสิ้น 6 คณะ อยู่ในคณะที่ 4 เรื่องความเสมอภาคทางสังคม และยังมีคณะกรรมการปฏิรูป ประเทศอีก 11 ด้าน คุณหมออำพลเป็นตัวแทนอยู่ในคณะกรรมการปฏิรูป ประเทศด้านสังคม ซึ่งในคณะของคุณหมออำพลก็มีผมเข้าไปอยู่ด้วย ถือว่ามีบุคลากรด้านชุมชนเข้าไปเป็นตัวแทนอยู่ในทั้งยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิรูป

“ตอนเราเริ่มทำงานพบว่า ความเหลื่อมล้ำมีปัญหามาก ประเทศไทย กำลังอยู่ในสถานะที่น่ากลัว จากประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำอยู่ในอันดับ 11 ตอนนีกลายเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำอันดับ 3 ของโลก คนจนไม่มีที่ดิน คนรวยไม่กี่ตระกูลเป็นเจ้าของที่ดินมหาศาล เรากำลังเผชิญกับปัญหา สังคมสูงวัย เด็กเกิดน้อย คนแก่มากขึ้น และยังเป็นครอบครัวหัวงกลาง ชนบทมีแต่คนแก่กับเด็ก คนวัยทำงานอพยพเข้าเมือง เงินออมน้อย ครัวเรือนเยอะ”

เห็นได้ว่าปัญหามากมายมหาศาล เวลาคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติทำงาน จะหยิบจับตรงไหนมีแต่ปัญหา เราจึงจำเป็นต้องเลือกขับเคลื่อน เรื่องที่เป็นกลไกสำคัญ เป็นเสมือนตัวหมุนทำให้ปัญหาอื่นลดลง หนึ่งในนั้น คือ “ชุมชน” เราไม่เชื่อว่าการแก้ปัญหาทำจากส่วนกลางหรือข้าราชการเพียง ส่วนเดียวได้ เราเชื่อว่า ต้องสร้างความเชื่อมโยงกันระหว่างนโยบายรัฐกับชุมชน เพราะชุมชนอยู่ใกล้ปัญหาที่สุด ชุมชนต้องพลิกบทบาทไม่รออัศวินม้าขาว มาแก้ไขให้ ทุกคนต้องพึ่งตัวเอง พึ่งพากันและกันได้

ผมวางเป้าหมายไว้ว่า “ต้องสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ในทุกมิติ” กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้าง และเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเป็นพลังในการพัฒนาประเทศทุกระดับ เพิ่มขีดความสามารถชุมชนท้องถิ่นในการพึ่งพาและจัดการตนเอง สำหรับผม “ชุมชน ท้องถิ่น” มีความสำคัญอันดับ 1 สรุปคือ เรากำลังเดินในทิศทางนี้ “ชุมชน ท้องถิ่น” เป็นหัวใจสำคัญ

คนบอกว่ายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เขียนไว้ได้อย่างไร โลกเปลี่ยน เราจะ ทำอย่างไร คำตอบคือ “โลกเปลี่ยนเราก็เปลี่ยนตาม” ยุทธศาสตร์มนุษย์เขียน สามารถเปลี่ยนได้ ถ้าสภาพแวดล้อมบริบทสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ก็สามารถรับได้ ถ้ามีหลักฐานชัดเจนว่ามันล้าหลังไม่เข้ากับยุคสมัย เขากาม กันอีกว่า ถ้านักการเมืองมา แล้วไม่เห็นด้วย จะทำอะไร ผมมั่นใจว่า เขาเปลี่ยนไม่ได้ เพราะรัฐธรรมนูญเขียนไว้ มีกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติ รองรับ ถ้าเปลี่ยนโดยไม่มีเหตุผลจะมีปัญหา

“ การปฏิรูปอบห้พยายาม
สร้างเสันต้ายแหวนอน กักทอ
ร่วมกับทเสันต้ายแหวนตั้ง ผมคิดว่
นี่คือหัวใจสำคัษของการขับเคลื่อน
สร้างชุมชนเข้มแข็ง แะะจำเป็นต้งต้องช่วยกัน
ทำให้เป็นกระแสเใหญ่ของสังคม ”

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม
และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

หายาแพทย์อำพล จินตาวัชนะ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม

ประเทศอินโดนีเซียมียุทธศาสตร์ว่า No Enemy 1,000 Friends ไม่เป็นศัตรูกับใคร มีแต่เพื่อน ประเทศลาวประกาศตัวเป็นแบดเตอร์แห่งเอเชียและจะเป็นแลนด์ ลิงค์ (Land Link) ประเทศญี่ปุ่น เขาจะไม่เป็นสังคมผู้สูงอายุ หมายความว่าต้องพลิกทุกอย่าง เพราะเขามีผู้สูงอายุจำนวนมาก ทั้งหมดล้วนฟังแล้วเข้าใจง่าย ส่วนบ้านเราจะไปอย่างไร ท่ามกลางสถานการณ์ที่ยุทธศาสตร์เราเป็นแบบเทคโนโลยีโนแคเรต คือ ครบหมดในทางวิชาการ แต่ยุทธศาสตร์หลายด้านฟังยากเหมือนกันว่ามีอะไรบ้าง

เรากำลังพูดเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” วันนี้เริ่มพูดตรงกันว่า เป้าประสงค์มีอยู่ 3 ข้อ 1. ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอีกคำว่า จัดการตนเอง คำนี้บางฝ่ายไม่ชอบใจ หมายความว่า ถ้าจัดการตนเองฉันไม่เกี่ยว จึงเปลี่ยนมาใช้คำว่า จัดการกันเอง หมายความว่า กรรมการพัฒนาชุมชนก็เกี่ยว ราชการก็เกี่ยว เอกชนก็เกี่ยว ทุกภาคส่วนเกี่ยวข้องหมด มาช่วยกันจัดการกันเอง แต่คือ “ระดับชุมชน” ไม่ใช่ข้างบนคิดให้ 2. ชุมชนต้องมีเศรษฐกิจดี มั่นคง ยั่งยืน ถ้าไม่มีข้อนี้ไปต่อไม่ได้ 3. ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต้านทานต่อปัจจัยกระทบ อันนี้สำคัญมาก ที่ผ่านมาชุมชนอ่อนแอหลงเรื่อยๆ เพราะปัจจัยกระทบมันแรง ไม่เพียงเท่านี้ ยังมีเงื่อนไขอีก 3 ข้อ เปรียบเสมือน หัวใจสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) ชุมชนเข้มแข็งต้องเพิ่มอำนาจและสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร ไม่ใช่บอกให้เข้มแข็ง แต่มัดมือมัดเท้าตลอดทรัพยากรก็ไม่ให้ จะไปต่อได้อย่างไร 2) ชุมชนเข้มแข็งต้องขจัดปัญหาอุปสรรคและปกป้องคุ้มครองชุมชน ยกตัวอย่างชัดเจนที่สุด คือสิ่งที่อาจารย์ประเวศพูดไป ปลุกต้นไม้ในบ้าน ในชุมชน ตัดไม่ได้ ต้องขออนุญาตตัดต้นไม้ป่า เพราะกฎหมายมาตรา 7 ของพ.ร.บ.ป่าไม้ฯ เมื่อ 60 ปีที่แล้ว เขียนไว้ว่า ไม้สัก ยางนา พะยูง ปลุกที่ไหนโนแผ่นดินต่อให้โนที่ดินของตัวเองก็เป็นไม้หวงห้าม

กฎหมายแบบนี้ต้องขจัดออก แล้วนำไปสู่การคุ้มครองส่งเสริมคนทำธนาคาร
ต้นไม้ 3) ชุมชนเข้มแข็งต้องเพิ่มพลังความสามารถ ชุมชนจำนวนหนึ่ง
อ่อนแอหมดแล้ว เพราะมีคนคิดให้ทำให้ แล้วมีปัจจัยกระทบมาก จึงจำเป็นต้อง
ส่งเสริมความสามารถในการจัดการสิ่งต่างๆ

เนื้อหาการปฏิรูปครั้งใหม่จากสภาปฏิรูปแห่งชาติ มง 2 ด้าน คือ เชิงประเพณี และเชิงระบบ

เชิงประเพณี ทรัพยากรและทุนชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญ การจัดการ
ที่ดินร่วมกัน ธนาคารที่ดิน ต้นไม้ นำ ป่า พลังงาน ทุนชุมชน ภูมิปัญญา
วัฒนธรรม เขียนไว้เป็นส่วนประกอบของกฎหมายเรียบร้อย สวัสดิการชุมชน
กองทุนชุมชน เชื่อมโยง กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) การดูแลเด็กเยาวชน
สตรี ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ คนชรา กลุ่มเปราะบางต่างๆ ในลักษณะหุ้นส่วน
ทางสังคม ตอนนีรัฐบาลยกร่าง พ.ร.บ.กองทุนประชาสังคมฯ รัฐมีมุมมองใหม่
คือ ไม่ใช่รัฐคิดและทำเองเท่านั้น แต่กำลังสร้างหุ้นส่วนทางสังคมให้เข้ามา
ทำงานมากขึ้น อยู่ระหว่างทดลองผ่านกระบวนการประชาธิปไตย ที่สำคัญเขียนไว้
ชัดเจนว่า ต้องเน้นพื้นที่เป็นฐาน ทำงานตามหลักการ 5 ข้อ คือ **รวมตัว
ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์** ด้านเศรษฐกิจชุมชน
ต้องสนับสนุนเพิ่มเติมการจัดการความรู้ ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สัมมาชีพ
วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม สหกรณ์ ฯลฯ จะเห็นว่าครั้งนี้นีการทำงาน
ลงไปถึงขั้นตอน หน่วยงานรับผิดชอบ และกรอบเวลาทำงาน แต่เราทุกคน
ต้องติดตามว่าจะเกิดขึ้นตามนั้นได้หรือไม่ เพราะเรื่องเหล่านี้มีความยากสลับ
ซับซ้อน ต้องแก้ไขกฎหมาย กระทบอำนาจของคนที่อยู่ในกฎหมาย

เชิงระบบ แผนและขั้นตอนการปฏิรูปสร้างให้ “ชุมชนเข้มแข็ง” กำหนด
ให้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อสร้างกระบวนการทำให้เรื่องนี้
เคลื่อนไหวต่อเนื่องอย่างน้อย 5 ปี ก่อนกลับมาประเมินกันว่า ไปต่อได้หรือไม่
ถ้าผลลัพท์ไม่ได้เรื่องก็เลิก ถ้าได้เรื่องก็พัฒนาขับเคลื่อนกันต่อไป

“ ครึ่งนี้ ทุกหน่วยงาน
ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับกระทรวง
ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด
ลงพื้นที่พร้อมกัน โดยมีเป้าหมาย
กำหนดโครงการต่างๆ ให้สอดคล้องกับ
ความต้องการคนในชุมชนมากที่สุด ”

คุณโชคชัย แก้วป่อง
รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2505 ภารกิจหลักเราคือพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตรงกับสิ่งที่เราคู่กันในวันนี้ ที่ผ่านมาระยะเวลาที่ผ่านมาเราจะลงไปแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อยๆ แต่ครั้งนี้ ทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ลงพื้นที่พร้อมกัน โดยมีเป้าหมายกำหนดโครงการต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการคนในชุมชนมากที่สุด

เริ่มต้นด้วยการอธิบายการปรับตัวของหน่วยงานรัฐที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง ก่อนจะเล่าต่อว่า เราได้รับมอบหมายให้ขับเคลื่อนโครงการไทยนิยมยั่งยืน สิ่งที่รัฐบาลต้องการคือ มีคนหรือทีมลงพื้นที่สอบถามปัญหาและความต้องการของชาวบ้านทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชนกว่า 80,000 หมู่บ้าน เป็นที่มาของการตั้งทีมขับเคลื่อนไทยนิยมระดับตำบล ทีมละประมาณ 7-12 คน มีตัวแทนจากหน่วยงานทุกระดับ

หน้าที่ของเราคือ “รับฟัง” โดยเริ่มต้นจากการให้ข้อมูลที่ รัฐมีงบประมาณดำเนินโครงการอะไรบ้าง มีหลักการและวิธีการอย่างไร ชาวบ้านจะรู้ว่า สิ่งที่เขาต้องการตรงกับกรอบโครงการใดบ้าง เขาจะได้ปรึกษาหารือเสนอโครงการตามวัตถุประสงค์ ถือเป็นโอกาสดี ทำให้ชุมชนกับรัฐได้พูดคุยสื่อสารกันและกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ได้อย่างตรงจุด

“ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ชาติ
นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12
หรือ แนวทางการปฏิรูปประเทศ
จำเป็นต้องเชื่อมั่นในพลังของชุมชนเข้มแข็ง
”

สมชาติ ภาரசสุวรรณ

ผู้อำนวยการสถาบันองค์กรชุมชน (พอช.)

คุณสมบัติ ภาวะสุจริต ผู้อำนวยการสถาบันองค์การชุมชน (พอช.)

“ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 หรือ แนวทางการปฏิรูปประเทศ จำเป็นต้องเชื่อมั่นในพลังของชุมชนเข้มแข็ง”

ข้อมูลจากประสบการณ์ทำงาน ตลอด 17 ปี ของพอช.ว่า จำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในเรื่องนี้ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” เกิดขึ้นได้จริง บทเรียนที่ พอช. ทำมาพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนว่า “ถ้าชุมชนมีโอกาส ก็สามารถสร้างความเข้มแข็งด้วยตัวเองได้” ปัจจุบันเราสามารถจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตามพ.ร.บ.ปี 2551 ได้กว่า 6,600 สภาองค์กรชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านต่างๆ ตอนนี้เรามีสวัสดิการชุมชนกว่า 6,000 ตำบล สมาชิกกว่า 5 ล้านคน มีเงินหมุนเวียนกว่า 2 หมื่นล้านบาท สิ่งเหล่านี้กำลังจะบอกว่า หน่วยงานภาคีต่างๆ ควรจะร่วมมือกันบนแนวคิดไม่ไปเสริมแนวคิด คือ การทำงานจากบนลงล่าง แต่ต้องสร้างความร่วมมือในแนวราบ สร้างการเรียนรู้และทำไปตามจุดแข็งของแต่ละชุมชน

ยกตัวอย่าง คุณแม่สนอง รวยสูงเนิน จาก อ.ชุมแพ จ.ขอนแก่น ชุมแพมีชุมชนแออัดกว่าพันครัวเรือนอยู่ในที่ดินราชพัสดุของเทศบาล คุณแม่สนองใช้กระบวนการสำรวจทั้งหมด จัดทำแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ เปลี่ยนชุมชนแออัดได้ทั้งทางกายภาพจากบ้านทรุดโทรมเป็นบ้านที่มีสภาพดีขึ้น ทางสังคมเกิดการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนและกลุ่มอาชีพต่างๆ ด้านเศรษฐกิจตอนนี้มี “นารวม” คือ ชุมชนซื้อที่นาไว้ปลูกข้าว ขายข้าวให้กับสมาชิก ล่าสุดมีโรงงานน้ำดื่มของชุมชนเอง ผลิตน้ำดื่มส่งขายให้กับหน่วยงานราชการ นี่เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การที่ชุมชนสามารถจัดทำแผน คำนวณค่างาน ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดในทุกมิติ โดยหน่วยงานท้องถิ่นและจังหวัดทำหน้าที่เพียงแค่หนุนเสริม

สรุป

เป้าหมายแรก ต้องสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ ตรงนี้เราจำเป็นต้องสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งขึ้นมา **ตัวชี้วัดที่ 1** คือ เรื่องเศรษฐกิจชาวบ้านคิดเรื่องนี้เป็นลำดับแรก ถ้ามีเงินก็โอเค ส่วนต่างรายได้ระหว่างคนข้างกับคนข้างล่างที่สูงขนาดนี้ เราจำเป็นต้องลดลงให้ได้ คือ ยกคนจนที่สุด 10 เปอร์เซ็นต์ขยับขึ้นมาให้ได้ วิธีการค่อยมากกว่ากัน แต่สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ต้องเข้ามาช่วยเรื่องตัวชี้วัด **ตัวชี้วัดที่ 2** ใช้ในระดับจังหวัด แต่ละจังหวัดมีความเจริญไม่เท่ากัน จะเอาอะไรมาวัด โชคดีสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีดัชนีความก้าวหน้าของคนและสังคม โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ UNDP เคยมาทำไว้ และสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเขานำมาทำต่อ พบว่า ตัวชี้วัดนี้ดีมาก คือ วัดด้านสุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย ครอบครัวชุมชน การคมนาคม การสื่อสาร และการมีส่วนร่วม ปีล่าสุด จังหวัดแม่ฮ่องสอน จนที่สุด ถ้าเทียบเป็นคะแนนสอบได้ 42 คะแนน ภูเก็ตอยู่ในสถานการณ์ที่ดีมากได้ 70 คะแนน ตรงนี้เราต้องตั้งเป้าทุกจังหวัดต้องไม่ต่ำกว่า 60 คะแนน แม่ฮ่องสอน ต้องขยับขึ้นให้ได้ เราจะประกาศดัชนีนี้ให้ประชาชนรู้ทุก 2 ปี เพื่อให้ชุมชนกับผู้ว่าราชการจังหวัดช่วยกันทำให้คะแนนตัวเองขยับ

เป้าหมายที่ 2 การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เรื่องนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการแก้ปัญหา “ชนบทแห่งกลาง” วิธีการคือ ตั้งเป้าหมายให้รัฐบาลกระจายความเจริญออกไปและจับเป็นกลุ่มจังหวัด เช่น 1 จังหวัดมีเมืองบริวาร 4 ถึง 5 จังหวัด ในระยะทางไม่เกิน 100 กิโลเมตร คนทำงานเดินทางไปกลับเข้าเย็นได้ พ่อแม่กลับมาเลี้ยงลูกได้ แก้ปัญหาครอบครัวไม่บอบช้ำ ถ้าอยู่ในจังหวัดตัวเองได้ยิ่งดี ดังนั้นต้องวางผังเมืองใหม่ วางผังการพัฒนาจังหวัดใหม่

เป้าหมายที่ 3 เพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนท้องถิ่น ที่ผ่านมาพบว่า เวลาท้องถิ่นทำโครงการอะไรดีๆ สำนักงานคณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน หรือ สตง. จะมาเอาเงินคืน เรื่องนี้คิดว่าต้องเขียนให้รัฐบาลทำตามแนวทาง คือ มอบอำนาจหน้าที่ให้กับท้องถิ่นกว้างๆ คือสามารถทำอะไรก็ได้ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมชุมชน แต่ห้ามทำ คือ มีกองทุนเป็นของตัวเอง ห้ามเขียนกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคง

เป้าหมายสุดท้าย สร้างชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งรองรับสังคมผู้สูงอายุ ชุมชนท้องถิ่นต้องทำเรื่องนี้ เพราะอยู่ใกล้กับชาวบ้านที่สุด รู้ว่า ผู้สูงอายุมีเท่าไร รายละเอียดเป็นอย่างไร ต้องผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นเก็บข้อมูลเหล่านี้ทั้งหมด โดยรัฐต้องกระจายงบประมาณลงไป และเป็นพี่เลี้ยงสอนให้ท้องถิ่นเก็บข้อมูลอย่างถูกต้อง หยิบมาใช้ได้ง่าย ถึงตรงนี้ผมมั่นใจว่า ถ้าเรามีวิธีการที่ดี มีผู้เล่นดี ไม่เล่นคนเดียว รัฐบาลไหนก็จะรับไปทำ พรรคการเมืองไหนมีนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุได้ดี ชุมชนท้องถิ่นที่มีผู้สูงอายุมาก อาจจะเลือกพรรคการเมืองนั้นยกทีมก็ได้

นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ กรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม และอดีตนายกรัฐมนตรี กรรมการสุขภาพแห่งชาติ กล่าวทิ้งท้าย

“ย้ำว่าการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็งเป็นภารกิจของทุกองค์กร เป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในสังคม คุณสมชาติ ผอ.พอช. กล่าวไว้เมื่อสักครู่ว่า ระบบบริหารบ้านเมืองที่ผ่านมาเป็นแนวตั้งแยกส่วน เหมือนเส้นด้ายแนวตั้งของเสื้อผ้าที่เราใส่ การปฏิรูปรอบนี้พยายามสร้างเส้นด้ายแนวนอน ถักทอร่วมกับเส้นด้ายแนวตั้ง ผมคิดว่า นี่คือหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อน สร้างชุมชนเข้มแข็ง และจำเป็นต้องช่วยกันทำให้เป็นกระแสใหญ่ของสังคม”

ผศ.วีระศักดิ์ พุทธาศรี รองอธิการบดีสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

“การมีระเบียบสำนักนายกฯ จะสร้างพันธสัญญาและการเรียนรู้ร่วมกันระดับชาติ พร้อมกับประสานงานระดับนโยบาย เชื่อให้ชุมชนทำงานได้อย่างตั้งใจ”

ร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง พ.ศ. ....

13 มีนาคม 2561 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบร่างแผนปฏิรูป 11 ด้าน และประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 6 เมษายน 2561 และเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2561 คณะรัฐมนตรีมีมติจัดตั้งหน่วยงานตามแผนปฏิรูป ถ้าย้อนดูมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 13 มีนาคม 2561 พุดถึงการปฏิรูปประเทศ ด้านสังคม กำหนดให้ตำบลเป็นพื้นที่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ภายในแนวคิด “ตำบลเข้มแข็ง ประเทศมั่นคง” โดยให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกับภาคีเครือข่ายของพวกเรา มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี สร้างกลไกคณะกรรมการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งระดับจังหวัด ระดับประเทศ และกรุงเทพฯ ซึ่งกำหนดกรอบเวลาการทำงานไว้ 5 ปี โดยให้ สช. ตั้งสำนักงาน สนับสนุนการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งเป็นหน่วยงานภายใน เพื่อทำหน้าที่เป็น สำนักงานเลขานุการ

ตัวชี้วัดเรื่องนี้ คือ เราจะขับเคลื่อนร่วมกันให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งภายใน 1 ปี หลังประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดย สช. ได้นำเรื่องนี้รายงานต่อคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ กระทั่งได้รับความเห็นชอบเรียบร้อย และวันนี้เป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากพี่น้องทุกท่าน เพื่อให้กลไกที่เรา กำลังจะสร้างขึ้นสมบูรณ์ที่สุด ก่อนจะนำเสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อไป

“ระเบียบสำนักนายกฯ จะสร้างพันธสัญญาและการเรียนรู้ร่วมกัน
ระดับชาติ พร้อมกับประสานงานระดับนโยบาย เอื้อให้ชุมชนทำงานได้
อย่างตั้งใจ” โดยวัตถุประสงค์ คือ การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่าง
ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ตามหลักการประชารัฐ
เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานรากอย่างชุมชน อยู่เย็นเป็นสุข มีศักดิ์ศรี
และเป็นธรรม

เนื้อหาสำคัญของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี กำหนดให้คณะกรรมการ
สร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งระดับชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี
ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน รองประธานคือรัฐมนตรีประจำสำนักนาย
กรัฐมนตรี และผู้ทรงคุณวุฒิที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง มีคณะกรรมการที่ปรึกษา
มีกรรมการโดยตำแหน่งจากสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้อง
กับการทำงานในระดับชุมชน เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข
รวมถึงองค์อื่นๆเช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

ส่วนคณะกรรมการภาควิชาการจะทำงานลักษณะแนวนอน ประกอบด้วย สถาบันพระปกเกล้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สภานโยบายและนวัตกรรมแห่งชาติ ที่สำคัญยังมีเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ร่วมทำงาน ส่วนภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีตั้งแต่สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สมาคมธนาคารไทย สนับสนุนการลงทุนในพื้นที่ สันนิบาตเทศบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานระดับตำบล ในร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ คณะกรรมการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งระดับชาติ (ก.ช.ช.) มีหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย แนวทาง มาตรการต่างๆ
2. กำหนดแนวทางหรือมาตรการเพื่อให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการทำงาน
3. เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ตรากฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

4. ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนขับเคลื่อน ให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้ เข้าใจ และเข้าร่วม

5. ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของ สาธารณชน

6. จัดให้มีสมัชชาสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งระดับชาติ พื้นที่ และ เชิงประเด็น เพื่อให้ได้นโยบายสาธารณะ

7. สนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่ การพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

8. ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ตรงนี้ก็ขอรับฟังความคิดเห็นจากพวกเราว่าองค์ประกอบ เป็นอย่างไร บทบาทหน้าที่ครอบคลุมหรือไม่ หรือมีส่วนไหนต้องปรับปรุง แก้ไขบ้าง

โดยความเห็นของเวทีจะนำไปปรับปรุงร่างระเบียบฯ ให้รอบคอบ มากขึ้น ก่อนที่จะนำเสนอคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติและขั้นตอน ออกกฎหมายลำดับต่อไป

ภาคีสันนิษฐาน
ปฏิรูป ชุมชนเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้งแห่งชาติ

सानใจ สานพลัง
ภาคีสันนิษฐานปฏิรูปสุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง
ครั้งที่ 1

